

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет навчально-науковий
інститут міжнародних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародних економічних відносин

ЯРІШ Святослав Романович

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ
УКРАЇНИ

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»
кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «бакалавр»

Виконала студентка
групи МЕВ-41
Яріш С.Р.

підпис

Науковий керівник
к.е.н., доцент, Т. В. Бучинська

підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__»_____20__р.
Завідувач кафедри

Підпис

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Іноземні інвестиції та їх вплив на економіку держави.....	6
РОЗДІЛ 2. Аналіз сучасного стану іноземного інвестування в Україні.....	
2.1. Динаміка та структура іноземних інвестицій в Україні.....	
2.2. Вплив іноземних інвестицій на промисловість України в умовах війни	
РОЗДІЛ 3. Пріоритети активізації залучення іноземних інвестицій для модернізації економіки України.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Критична потреба України у трансформації економіки в умовах глибокої кризи, спричиненої повномасштабною війною, руйнуванням промислової, транспортної та енергетичної інфраструктури, значним відпливом трудових ресурсів і обмеженістю внутрішніх інвестиційних ресурсів вимагає залучення іноземних інвестицій. Саме іноземні інвестиції, особливо прямі, варто розглядати як один із ключових факторів, здатних забезпечити модернізацію економіки, підтримати післявоєнну відбудову, сприяти впровадженню новітніх технологій, підвищенню продуктивності праці та інтеграції у світові виробничі ланцюги.

Участь іноземного капіталу в розвитку української економіки є не лише джерелом фінансування, а й каналом передачі сучасного управлінського досвіду, технологій, інновацій і стандартів якості. Це, своєю чергою, сприяє підвищенню конкурентоспроможності національних виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках. З огляду на прагнення України щодо інтеграції до світової економічної спільноти, особливої актуальності набуває питання приведення інституційного середовища до міжнародних стандартів, зокрема у сфері інвестування, правового захисту, податкової стабільності та прозорості бізнес-клімату тощо.

Водночас ризики, пов'язані з безпековою ситуацією, недосконалою правовою системою та слабкою інституційною базою, ускладнюють залучення та ефективне використання іноземних інвестицій. Це потребує комплексного наукового аналізу, оцінки сучасного стану залучення іноземних інвестицій, виявлення стримуючих чинників і розробки ефективних механізмів стимулювання іноземних інвесторів. Саме тому дослідження механізмів активізації іноземного інвестування в умовах кризи є надзвичайно актуальним для формування державної інвестиційної політики, визначення стратегічних напрямів модернізації економіки в посткризовий період та забезпечення сталого розвитку України.

Питання іноземного інвестування активно досліджуються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, як то Т. Батракова, О. Білокін, В.

Варцаба, Т. Гринчук, Н. Ковальчук, І. Космідайло М. Савченко, О. Соколовська та ін. У їхніх роботах розглядаються різні аспекти впливу інвестицій на економіку, механізми залучення ПІІ та чинники їх ефективності. Проте сучасна безпрецедентна ситуація в Україні зумовлює потребу у глибокому аналізі динаміки, структури та ризиків прямих іноземних інвестицій (ПІІ) саме в умовах війни та перспектив повоєнного відновлення, що й визначає актуальність даного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження ролі та значення іноземного інвестування у розвитку економіки держави, аналіз сучасного стану залучення іноземних інвестицій в Україну та обґрунтування ефективних механізмів активізації інвестиційної діяльності для сприяння економічній модернізації, післявоєнному відновленню і переходу до інноваційної моделі розвитку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання

- розкрити теоретичні засади іноземного інвестування та його впливу на національну економіку;
- проаналізувати динаміку, географічну та галузеву структуру прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україні;
- визначити вплив ПІІ на розвиток промисловості України;
- визначити основні ризики, що стримують іноземне інвестування в сучасних умовах;
- запропонувати напрями та механізми активізації іноземного інвестування в контексті модернізації економіки України.

Об’єктом дослідження є залучення та використання іноземних інвестицій в економіку держави.

Предметом дослідження є економічні умови, чинники, механізми та наслідки впливу прямих іноземних інвестицій на розвиток промисловості та модернізацію економіки України в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні економічні методи: аналіз і синтез, порівняння, індукція й дедукція, економіко-

статистичний аналіз, графічний метод, SWOT-аналіз, метод експертних оцінок та прогнозування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані органами державної влади, інституціями економічного розвитку, інвестиційними агентствами, а також приватними підприємствами для формування ефективної політики залучення ПІІ, розробки регіональних стратегій відновлення та створення сприятливого інвестиційного середовища в Україні.

Апробація результатів дослідження. Окремі аспекти дослідження доповідалися автором на XVIII Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Тернопіль, , 20-21 березня 2025 р) та тезисно опубліковані в матеріалах конференції.

Структура роботи. Структурно кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, з 29 позицій. Робота містить 6 рисунків та 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ

Важливими каналами руху фінансових потоків у світовій економічній системі є іноземні інвестиції. Іноземні інвестиції допомагають розвивати зв'язки між різними країнами, сприяють міжнародній торгівлі та можуть бути економічно вигідними як для країни-реципієнта, так і для країни-донора.

Іноземні інвестиції передбачають перетікання капіталу з однієї країни в іншу, надаючи іноземним інвесторам значні пакети акцій у вітчизняних компаніях та активах [29].

Згідно Закону України «Про режим іноземного інвестування» «іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [18].

Іноземні інвестиції є частиною складної мережі фінансових відносин між державами та корпораціями, що відродити промисловість і змінити економічні долі цілих регіонів тощо. Однак, приплив іноземного капіталу часто викликає дискусії про національний суверенітет, культурну цілісність та економічну незалежність.

З одного боку конкретні іноземні інвестиційні проекти сприяють створенню робочих місць, передачі технологій та економічному стимулюванню тощо. А з іншого, часто виникають побоювання щодо втрати контролю над національними активами та підозри щодо мотивів іноземних інвесторів. Крім того, іноземні інвестиції можуть призвести до експлуатації місцевих ресурсів, витіснення вітчизняного бізнесу або навіть становити загрозу національній безпеці.

Оцінка впливу іноземних інвестицій на економіку держави потребує комплексного підходу, який враховує не лише обсяги інвестицій, а й їх структуру, джерела, мотивацію, а також інституційне середовище. В умовах глобалізації країни мають не просто залучати капітал, а створювати умови для його ефективної інтеграції в національний розвиток.

Оцінка впливу полягає у виявленні того, як іноземні інвестиції впливають на: економічне зростання, зайнятість, продуктивність, платіжний баланс, інноваційний розвиток, соціально-економічну структуру тощо.

Таблиця 1.1

Основні напрями впливу іноземних інвестицій на економіку

Напрямок впливу	Позитивні ефекти	Можливі негативні ефекти
<i>Економічне зростання</i>	Розширення виробництва, мультиплікаційний ефект, підвищення продуктивності	Залежність від зовнішнього капіталу
<i>Ринок праці, зайнятість і доходи населення</i>	Створення робочих місць	Витіснення національного бізнесу
<i>Технологічний розвиток та інновації</i>	Трансфер технологій, ноу-хау	Утеча інтелектуальної власності
<i>Платіжний баланс та фінансова стабільність</i>	Приплив валюти, зростання експорту	Репатріація прибутків за кордон
<i>Розвиток секторів (галузева та регіональна структура економіки)</i>	Інвестування в стратегічні галузі	Можлива деформація галузевої структури
<i>Інституційний та соціальний вплив</i>	Покращення стандартів, прозорості	Монополізація, політичний вплив ТНК

Примітка. Сформовано автором на основі [4; 5; 10; 12; 21; 24; 26]

Одним з напрямків впливу іноземних інвестицій на економіку держави є те, що вони сприяють економічному зростанню (табл. 1.1). тобто, іноземні інвестиції забезпечують додаткові фінансові ресурси, які доповнюють національні заощадження і дозволяють реалізовувати інвестиційні проекти, які б могли залишитися нереалізованими [24]. Також інвестиції у виробництво стимулюють розвиток суміжних галузей, а також створюють мультиплікаційний ефект у сфері послуг, інфраструктури тощо. Крім того, діяльність іноземних підприємств зазвичай пов'язана з вищою продуктивністю праці, що позитивно впливає на загальні економічні показники. Проте існують і ризики. Економіка може стати залежною від зовнішніх джерел фінансування, а відтік інвестицій у періоди нестабільності здатен спричинити фінансову кризу. Крім того, значна частина прибутку, отриманого інвесторами, може виводитися за кордон, що знижує чистий ефект від інвестицій.

Важливим напрямком залучення іноземних інвестицій є їх вплив на ринок праці, зайнятість і доходи населення (табл. 1.1), так як іноземні інвестиції створюють нові робочі місця та сприяють підвищенню рівня зайнятості, особливо у сферах, що стосуються промисловості, ІТ, логістики та послуг [26]. Працівники на підприємствах з іноземною участю зазвичай отримують вищу заробітну плату та мають доступ до сучасного навчання й підвищення кваліфікації. Проте є й негативні наслідки. У результаті зростання конкуренції з боку великих транснаціональних корпорацій часто страждає малий і середній бізнес, що може призвести до зменшення кількості місцевих підприємств. Іноземні інвестори також схильні концентрувати виробництво у великих містах, залишаючи сільські регіони поза зоною економічного пожвавлення. До того ж, деякі компанії можуть з часом скорочувати робочі місця через модернізацію або переносити виробництво в інші країни з дешевшою робочою силою.

Одним із найважливіших позитивних ефектів іноземних інвестицій є трансфер технологій та вплив на технологічний розвиток й інновації [21] (табл. 1.1.). Іноземні компанії приносять новітні виробничі процеси, технічні рішення, системи управління та інноваційні підходи, які можуть застосовуватися і місцевими підприємствами. Участь у глобальних виробничих ланцюгах змушує дотримуватись високих стандартів якості, безпеки й екології. У деяких випадках інвестори створюють дослідницькі центри, що сприяє формуванню інноваційної екосистеми. Водночас передача технологій не є автоматичною, адже компанії часто не діляться ключовими ноу-хау з місцевими партнерами, зберігаючи технологічну перевагу. Крім того, за відсутності сприятливого інституційного середовища країна може залишатися залежною від імпорту високотехнологічного обладнання. Ще один ризик відтік кваліфікованих кадрів за кордон, особливо у високотехнологічних галузях.

Прямі іноземні інвестиції мають позитивний вплив на платіжний баланс країни, забезпечуючи приплив валюти, який може бути використаний для фінансування дефіциту поточного рахунку або поповнення резервів [5; 26]. Іноземні компанії, орієнтовані на експорт, сприяють зростанню валютних надходжень і покращенню зовнішньоекономічних показників. Також іноземні

інвестиції дозволяють уникнути надмірної зовнішньої заборгованості, на відміну від іноземних кредитів. Однак репатріація прибутків компаніями-інвесторами зменшує обсяг коштів, що залишаються в країні. Крім того, якщо іноземні інвестиції носять портфельний (спекулятивний) характер, вони можуть бути вкрай нестабільними: капітал швидко входить у країну у періоди зростання та масово виходить у моменти нестабільності. У стратегічних галузях така залежність може призвести до послаблення суверенітету у прийнятті фінансових рішень.

Залучення іноземних інвестицій часто стимулює розвиток певних секторів економіки (табл. 1.1.), насамперед промисловості, послуг і високотехнологічного виробництва [5]. Це сприяє модернізації інфраструктури, створенню нових виробничих ланцюгів і диверсифікації економіки. У деяких випадках іноземні інвестори можуть сприяти розвитку раніше неохоплених секторів, таких як автомобілебудування чи електроніка. Водночас нерівномірність розподілу інвестицій може посилювати структурні проблеми. Найчастіше інвестиції концентруються у кількох привабливих для бізнесу галузях (наприклад, сировинній або фінансовій), залишаючи інші напрями недофінансованими. Також може виникати регіональний дисбаланс, коли інвестори здебільшого працюють у столицях та промислових центрах, оминаючи депресивні або сільські регіони. У країнах з ресурсною економікою іноземні компанії здебільшого вкладають у видобуток сировини, не стимулюючи переробну промисловість.

Іноземні інвестиції здатні опосередковано впливати на інституційний розвиток країни. Іноземні компанії, працюючи в новій юрисдикції, зазвичай вимагають прозорості процедур, захисту прав інвесторів, ефективної судової системи, що стимулює вдосконалення інституційного середовища. Також вони впроваджують сучасну корпоративну культуру, системи управління якістю, стандарти охорони праці та екологічного менеджменту. Через навчання персоналу, стажування, управлінські практики відбувається формування людського капіталу. Проте вплив не завжди є однозначно позитивним. У разі надмірної присутності великих транснаціональних корпорацій можливий

політичний лобізм, коли економічні рішення ухвалюються під їхнім тиском. Також є ризик зміщення пріоритетів державної політики на користь бізнесу замість соціальних потреб. У країнах із недосконалим трудовим законодавством можливі зловживання щодо трудових прав працівників, надмірна експлуатація або відсутність належного соціального забезпечення тощо.

Отже, іноземні інвестиції є важливим чинником економічного розвитку, який має комплексний, багатовимірний вплив на різні сфери національної економіки. З одного боку, вони сприяють економічному зростанню, створенню робочих місць, впровадженню новітніх технологій, покращенню платіжного балансу, розвитку окремих галузей і зміцненню інституційного середовища. З іншого боку, можуть виникати ризики: економічна залежність, репатріація прибутків, посилення регіональних та галузевих дисбалансів, витіснення місцевих компаній, зловживання соціальними стандартами та вплив на політику.

Ефективність залучення іноземного капіталу значною мірою залежить від інституційного середовища країни, її інвестиційної політики, здатності інтегрувати іноземні інвестиції у національні пріоритети розвитку та забезпечити рівновагу між економічною вигодою і національними інтересами.

Іноземні інвестиції стосуються розміщення капіталу окремими особами, компаніями чи урядами з однієї країни в активи чи підприємства іншої країни. Такий рух капіталу може набувати різних форм і служити багатьом цілям, включаючи пошук вищих прибутків, диверсифікацію інвестиційних портфельів, стимулювання економічного зростання в приймаючій країні та зміцнення транскордонних альянсів.

Класифікація іноземних інвестицій здійснюється на основі різних підходів, що відображають [11]: економічну сутність інвестицій; джерела та форми надходження капіталу; тривалість участі; характер впливу на економіку країни-реципієнта; сферу вкладення; мету інвестора тощо.

За формою участі інвестора у капіталі підприємства іноземні інвестиції поділяють на прямі і портфельні, які є основними формами транснаціонального руху капіталу, що відіграють важливу роль у формуванні глобальних фінансових потоків та впливають на розвиток національних економік різними механізмами.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) — це капіталовкладення, за яких іноземний інвестор отримує довгостроковий інтерес у підприємстві, розташованому в іншій країні, зазвичай у формі володіння не менше ніж 10% акцій або статутного капіталу компанії (методологією МВФ і ОЕСР) [10]. Такі інвестиції мають на меті встановлення контролю або істотного впливу на діяльність підприємства. Вони можуть реалізовуватися через створення нового підприємства (greenfield investment), придбання або злиття з існуючими компаніями (brownfield investment), реінвестування прибутку або внутрішньокорпоративні фінансові трансфери [11, с. 52]. Прямі інвестиції є джерелом не лише фінансових ресурсів, а й передових технологій, управлінських знань, нових стандартів якості та доступу до міжнародних ринків. Вони сприяють модернізації національної економіки, створенню робочих місць, зростанню продуктивності та інтеграції до глобальних виробничих ланцюгів.

На відміну від прямих, портфельні іноземні інвестиції передбачають вкладення в цінні папери — акції, облігації, пайові інструменти — без наміру встановлення контролю над підприємством. У науковій літературі портфельні інвестиції трактуються як форма пасивного капіталовкладення, що забезпечує доходи у вигляді дивідендів або процентів, але не передбачає участі інвестора в управлінні [11, с. 52-53]. Вони мають високу мобільність і чутливі до змін макроекономічного середовища, політичної стабільності та ринкової кон'юнктури. З одного боку, портфельні інвестиції можуть відігравати важливу роль у розвитку фінансових ринків, підвищенні їхньої ліквідності та забезпеченні додаткового фінансування державного та корпоративного секторів. З іншого боку, вони здатні створювати загрози фінансовій стабільності через можливість раптового відтоку капіталу, особливо в умовах кризових явищ чи погіршення інвестиційного клімату.

Для економічної системи приймаючої країни прямі іноземні інвестиції мають більше значення порівняно з кредитами або іншими формами руху міжнародного капіталу. Так, за прямого іноземного інвестування інвестор безпосередньо зацікавлений у ефективній реалізації своїх інвестиційних проектів, оскільки віддача від інвестицій становить його прибуток. Часто це

супроводжується отриманням нової технології, допомоги в організації виробництва та збуту продукції та іншими економічними і соціальними ефектами [10].

Отже, саме прямі іноземні інвестиції є більш стабільною і стратегічною формою міжнародного капіталу, що стимулює економічний розвиток у довгостроковій перспективі, тоді як портфельні інвестиції надають додаткові фінансові ресурси, але пов'язані з вищими ризиками і коливаннями. Обидві форми мають важливе значення для країн, що приймають інвестиції, однак потребують різних підходів до регулювання та управління.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Динаміка та структура іноземних інвестицій в Україні

Іноземні інвестиції відіграють ключову роль у розвитку національної економіки, адже забезпечують приплив додаткових фінансових ресурсів, необхідних для реалізації масштабних проєктів, модернізації виробництва та структурної трансформації. Для багатьох країн, особливо тих, що розвиваються або перебувають у стані економічної трансформації, іноземний капітал є важливим джерелом зростання.

Для України іноземні інвестиції мають особливу, навіть стратегічну важливість. Насамперед це пов'язано з необхідністю повоєнного відновлення, оскільки масштабна руйнація інфраструктури, промисловості та житла вимагає колосальних капіталовкладень, яких держава самостійно забезпечити не може. Крім того, українська економіка потребує технологічної модернізації, особливо в таких пріоритетних галузях, як аграрний сектор, ІТ, машинобудування та енергетика. Іноземні інвестори можуть виступати каталізатором впровадження новітніх рішень та технологій.

У контексті європейської інтеграції інвестиції з країн ЄС сприяють адаптації українського виробництва до європейських стандартів, що є необхідною умовою для розширення зовнішньоекономічних зв'язків. Важливим є й той факт, що присутність потужних міжнародних компаній на українському ринку формує позитивний сигнал для інших інвесторів, підвищує рівень довіри до країни, сприяє покращенню бізнес-клімату та прискорює реалізацію структурних реформ. Таким чином, іноземні інвестиції для України — це не просто фінансове підживлення, а інструмент довгострокового сталого розвитку, інтеграції у світову економіку та підвищення добробуту населення.

В сучасних умовах військових дій Україна значною мірою залежить від міжнародної підтримки для функціонування економіки та відновлення. Проте,

зادля довготривалої стабільності держави, важливо стимулювати розвиток потужного бізнесу, який забезпечуватиме стабільні надходження до державного бюджету через податкові надходження. У цьому контексті, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) здатні виступити не тільки джерелом фінансової підтримки для вітчизняних підприємств, але й каталізатором модернізації бізнес-процесів, впровадження ESG-стандартів та перспективного розширення експортного потенціалу українських компаній.

Протягом останніх двох десятиліть залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну зазнало значних коливань під впливом політичних, економічних та безпекових факторів (рис. 2.1).

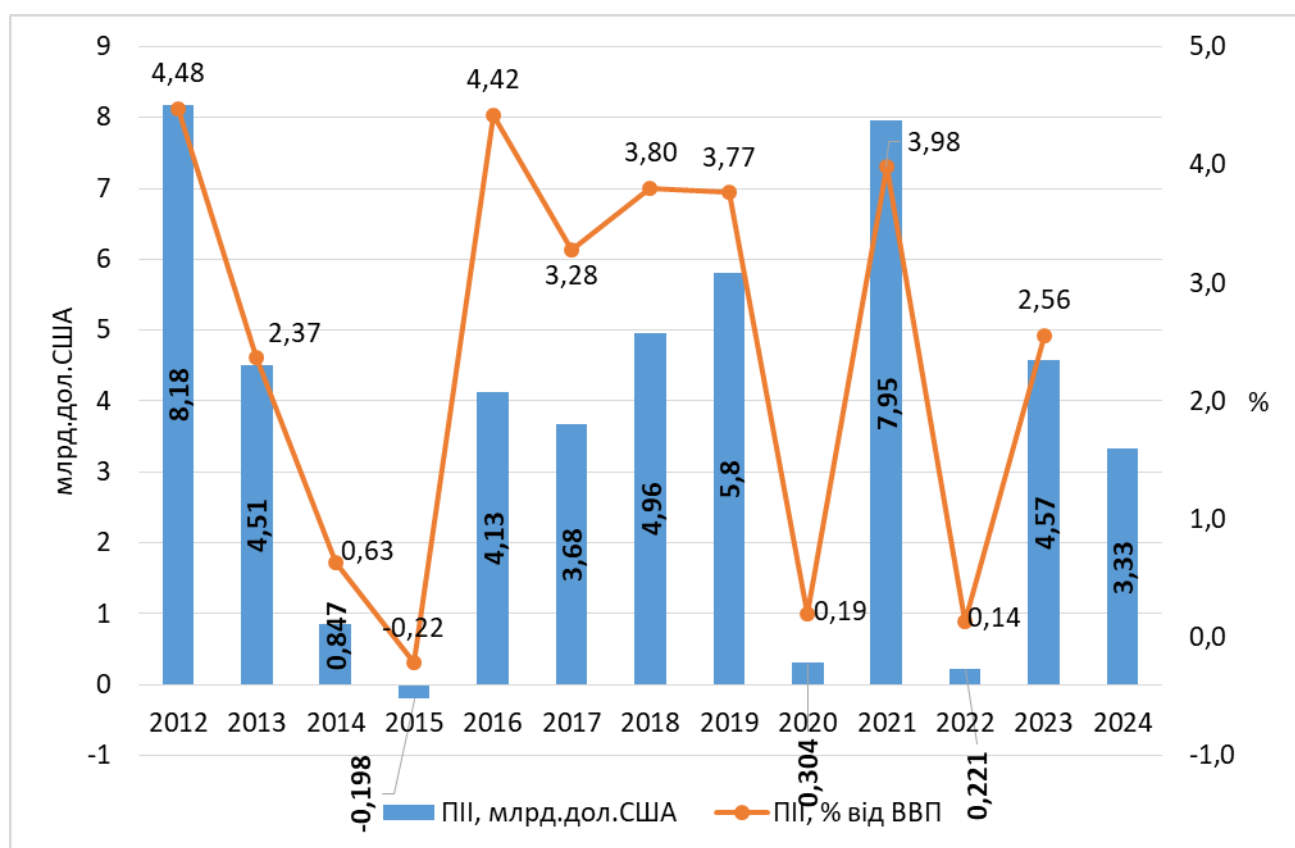

Рис. 2.1. Динаміка припливу та частки у ВВП прямих іноземних інвестицій в Україну за 2012-2024 рр

Примітка. Побудовано автором на основі [19; 28]

Щодо надходження ПІІ в Україну (рис. 2.1), то за аналізований період, «найгірші показники по припливу ПІІ в Україну спостерігаємо у 2014–2015 роки, (анексія Криму, війна на Донбасі), у 2020 році (криза пандемії COVID-19) та у 2022 році (повномасштабне вторгнення росії) [27].

Загалом, упродовж 2012–2024 років динаміка прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну демонструвала значні коливання, що зумовлені як внутрішньополітичними чинниками, так і глобальними економічними тенденціями.

У 2012 році продовжилося відновлення після світової фінансової кризи і обсяг залучення ПІІ склав 8,18 млрд дол. США (4,5% ВВП). Однак починаючи з 2013 року ситуація різко погіршилася і обсяг ПІІ скоротився майже вдвічі до 4,5 млрд дол. США (2,37% ВВП). Анексія Криму, початок війни на Донбасі та політична нестабільність призвели до катастрофічного падіння інвестицій у 2014 р. обсяг ПІІ становив лише 847 млн. дол. США (0,63% ВВП), а в 2015 році зафіксовано навіть від'ємне сальдо — мінус 198 млн. дол. США (-0,22% ВВП) (Рис. 2.1), що свідчить про масовий відтік капіталу.

Починаючи з 2016 року, за умов проведення економічних реформ і стабілізації макроекономічної ситуації, Україна поступово відновлювала довіру іноземних інвесторів. У 2019 році обсяг ПІІ сягнув 5,8 млрд. дол. США (3,77% ВВП), що стало найвищим показником після кризи. У 2021 році спостерігався ще потужніший притік — 7,95 млрд дол. США (3,98% ВВП), що було зумовлено активізацією зовнішньої торгівлі, підвищенням кредитного рейтингу країни та реалізацією масштабних інфраструктурних проєктів (Рис. 2.1).

Однак у 2022 році через повномасштабне вторгнення росії в Україну ситуація кардинально змінилася – ПІІ знизилася до 221 млн. дол. США (лише 0,14% ВВП) (Рис. 2.1), що є одним із найнижчих показників за аналізований період. Іноземні інвестори масово заморожували або згортали діяльність через високі безпекові ризики. Водночас у 2023 році зафіксовано часткове відновлення – 4,57 млрд дол. США (2,56% ВВП), що можна пояснити зростанням інтересу до проєктів відновлення, міжнародною підтримкою та запуском деяких інвестиційних гарантій для західних партнерів. Показник чистого припливу ПІІ у 2024 році у 3,33 млрд дол. США – свідчить про збереження інтересу інвесторів, але на обмеженому рівні через тривалість бойових дій та високі ризики.

Незважаючи на збільшення інвестицій у 2023 році, більшість коштів – це реінвестовані прибутки іноземних компаній, які вже працюють в Україні.

Більшість іноземних інвесторів наразі є спостерігачами, частково через високі ризики, пов'язані з цим.

Інвестиційний клімат в Україні ніколи не був простим для тих, хто вкладає кошти, але нинішня війна значно ускладнила становище. У 2024 році надходження прямих іноземних інвестицій в Україну скоротилися на 1,2 млрд. дол. США порівняно з попереднім, 2023 роком, досягнувши загальної суми у 3,3 млрд.дол.США (рис. 2.1). Варто відзначити, що 72% ПІІ – це реінвестований прибуток уже наявних іноземних інвесторів. «Як наслідок, обсяг накопичених ПІІ за 2024 рік зменшився на 0,7% (0,38 млрд. дол. США) до 54,6 млрд. дол. США, що на 17% менше, ніж у довоєнному 2021 році. Для порівняння, у Польщі накопичений обсяг ПІІ становить 335 млрд. дол. США. За перші два місяці 2025 року приплив ПІІ в Україну склав лише 351 млн. дол. США, що на 69,7% менше, ніж за аналогічний період 2024 року» [17] .

Найбільший обсяг ПІІ у 2024 році надійшов з таких країн як Нідерланди, Кіпр, США, Велика Британія, Люксембург, Австрія, Франція, Польща, Швейцарія та Угорщина (рис. 2.2.)

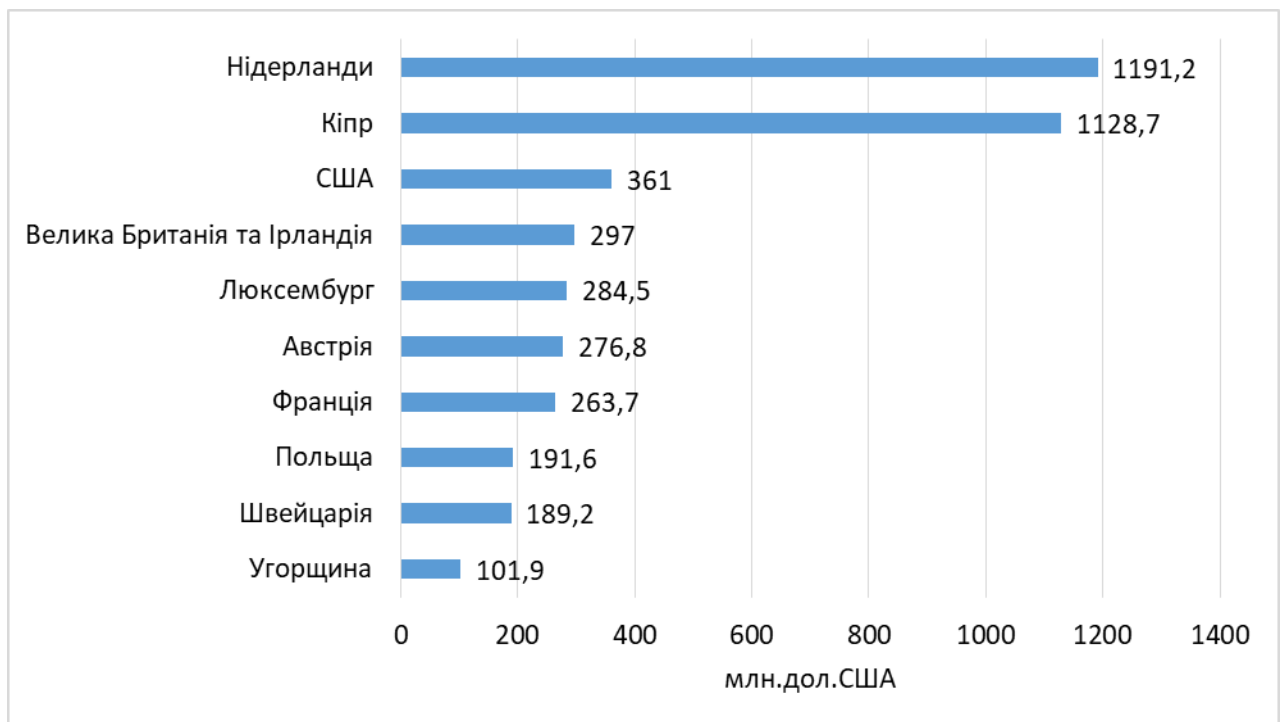

Рис. 2.2. Географічна структура припливу ПІІ в Україну у 2024 році (млн. дол. США)

Примітка. Сформовано автором на основі [7]

Як видно з рис. 2.2., найбільше, у 2024 році інвестували Нідерланди та Кіпр, обсяг інвестицій з цих країн перевищив 1 млрд.дол. США.

Щодо структури ПІІ в Україну у 2023–2024 роках за видами економічної діяльності (рис. 2.3), то варто зазначити, що найбільші обсяги ПІІ надходили в такі сектори як промисловість, торгівля, фінансова і страхова діяльність. Загалом, профіль прямих іноземних інвестицій в Україну за видами економічної діяльності в умовах війни формується під впливом комбінації економічних, географічних, політичних та безпекових чинників.

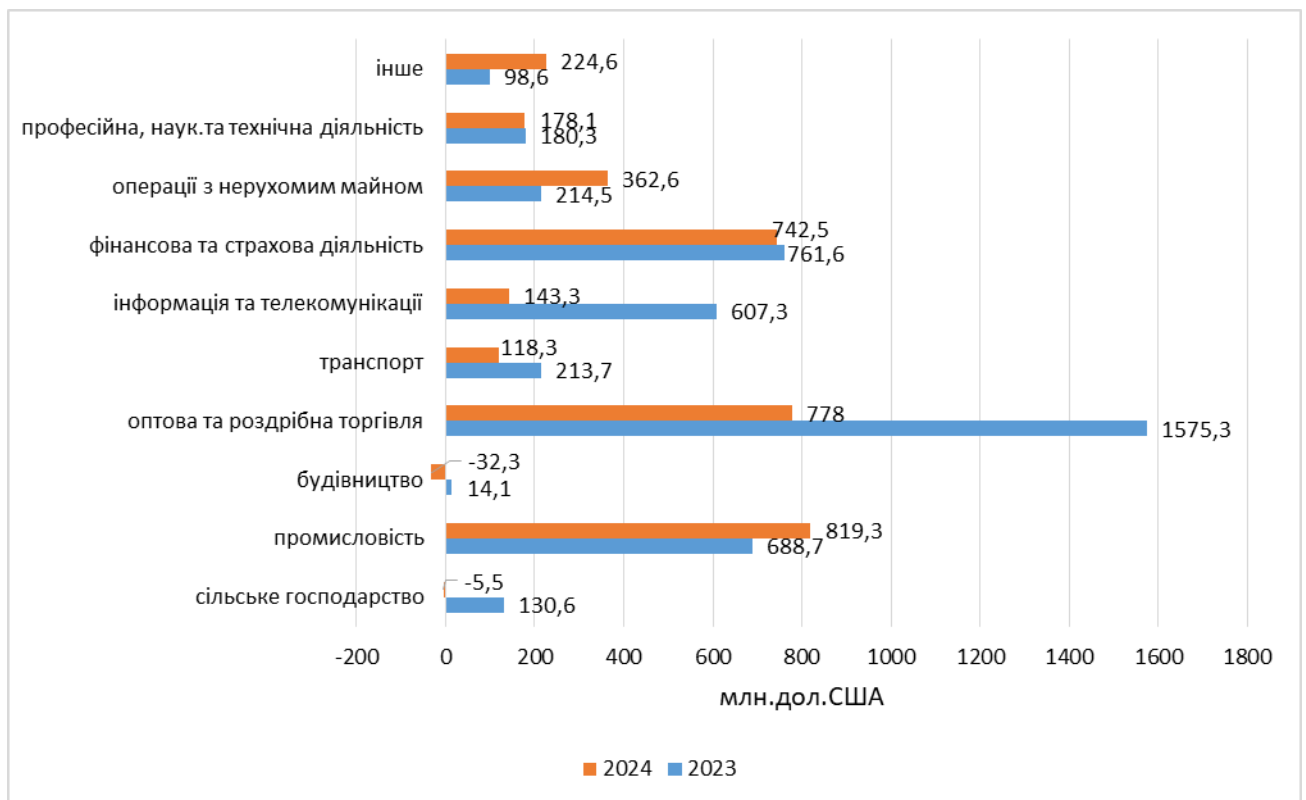

Рис. 2.3. Прямі інвестиції в Україну (операції за видами економічної діяльності) у 2023-2024 рр. (млн.дол. США)

Примітка. Сформовано автором на основі [23]

У 2023–2024 роках структура прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну за видами економічної діяльності зазнала істотних змін, зумовлених впливом війни, безпековими ризиками, зміною попиту та адаптацією економіки до нових умов. Загальний обсяг ПІІ зменшився з 4484,7 млн доларів США у 2023 році до 3328,9 млн доларів у 2024 році, що свідчить про зниження загальної інвестиційної активності [23].

Як видно з рис. 2.3. найбільше іноземних інвестицій у 2023 році було спрямовано в оптову та роздрібну торгівлю – 1575,3 млн. дол. США, однак уже в 2024 році цей показник скоротився майже вдвічі, до 778 млн. дол.США. Це може пояснюватися тим, що в 2023 р. спостерігалось масове поповнення товарних запасів та перебудова логістики, тоді як у 2024 р. ринок частково стабілізувався. Водночас промисловість продемонструвала зростання інвестицій: із 688,7 млн. дол. США у 2023 р. до 819,3 млн. дол. США у 2024 р. Така динаміка свідчить про активізацію виробництва, зокрема у відносно безпечних регіонах, а також про попит на продукцію, необхідну для потреб армії та гуманітарного сектору.

Стабільними залишилися інвестиції у фінансову та страхову діяльність – на рівні 761,6 млн. дол. США у 2023 році та 742,5 млн. у 2024 р. Це свідчить про стійкість галузі до воєнних викликів та підвищений інтерес іноземних інвесторів до інструментів фінансового страхування ризиків. Значне падіння інвестицій, більш, ніж втричі, спостерігалось у сфері інформації та телекомунікацій за аналізовані роки: із 607,3 млн. дол. США у 2023 р. до 143,3 млн. дол. США у 2024 р. Імовірно, основні інвестиційні проєкти були реалізовані раніше, а нові вкладення обмежені в умовах воєнного часу.

Критичне зменшення обсягів іноземних інвестицій зафіксовано і в аграрному секторі з 130,6 млн. дол. у 2023 році до від'ємного показника -5,5 млн. дол у 2024 році. Це зумовлено ризиками руйнування інфраструктури, замінуванням сільськогосподарських земель, труднощами з експортом та зниженням інвестиційної привабливості галузі в умовах війни. Також значне скорочення зафіксовано у сфері будівництва: з 14,1 млн. дол. до -32,3 млн. дол. США, що пов'язано з низькою інвестиційною активністю в об'єкти нерухомості та інфраструктури через високу ймовірність їх руйнування.

Разом з тим, позитивну динаміку демонструють операції з нерухомим майном, де обсяг інвестицій зріс із 214,5 млн. дол. США у 2023 р. до 362,6 млн. дол. у 2024 році. Це може свідчити про інтерес інвесторів до придбання об'єктів у безпечних регіонах або участь у програмах реконструкції. У професійній, науковій і технічній діяльності обсяги ПІІ залишилися майже незмінними в

межах 180 млн. дол. США на рік, що вказує на сталість попиту на консалтингові, інженерні та інноваційні послуги, зокрема в контексті відбудови.

Таким чином, динаміка припливу ПІІ в Україну загалом та окремі галузі економіки, особливо в умовах військових дій, напряду пов'язані з політичною стабільністю, безпековим середовищем, рівнем довіри до державних інституцій та загальною економічною ситуацією. Крім того варто підкреслити високу чутливість інвесторів до умов війни та прагнення окремих секторів адаптуватися, зберегти позиції або навіть наростити потенціал в сучасних умовах. Стабільна політика, європейська інтеграція та післявоєнне відновлення є ключовими умовами для відновлення потужного інвестиційного потоку в майбутньому. Подальше зростання інвестиційного інтересу інвесторів безпосередньо залежатиме від стабілізації безпекової ситуації, гарантій захисту капіталу, підтримки міжнародних партнерів та реалізації програм післявоєнного відновлення.

2.2. Вплив іноземних інвестицій на промисловість України в умовах війни

Промисловий сектор відіграє ключову роль у формуванні валового внутрішнього продукту, експортного потенціалу, зайнятості населення та технологічного розвитку, а ПІІ виступають одним із головних інструментів активізації цих процесів. У контексті трансформаційних процесів, зокрема в умовах війни та післявоєнного відновлення, значення ПІІ для промислового сектору лише зростає, адже вони виступають не лише джерелом капіталу для модернізації виробництва, але й каналом передачі новітніх технологій, управлінського досвіду, сучасних стандартів якості й екологічної безпеки.

Іноземні інвестиції в промисловість під час війни і в період повоєнного відновлення мають стратегічне значення. Вони є не лише джерелом фінансування реконструкції, а й фактором технологічного прориву, локалізації виробництв у безпечніших регіонах та формування нового промислового

ландшафту країни. Це створює основу для стійкого економічного розвитку в майбутньому

Як видно з рис. 2.4, навіть в умовах війни ПІІ в промисловість складають значну частку в сукупності ПІІ і в 2024 році складають чверть (25%) усіх ПІІ.

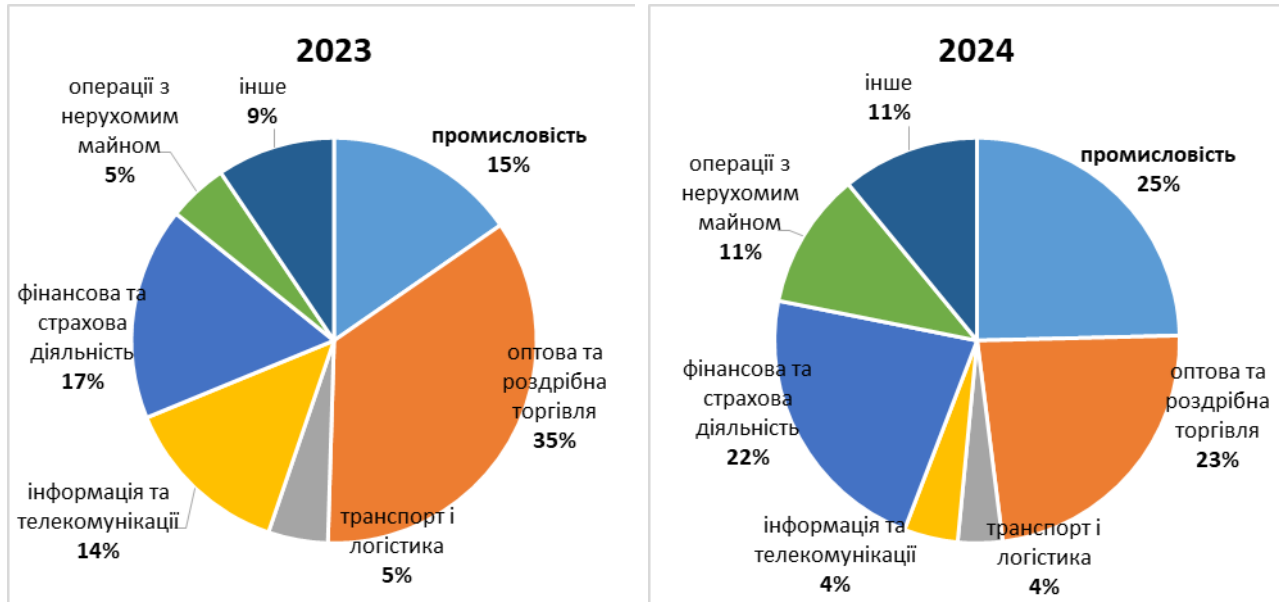

Рис. 2.4. Частка ПІІ в окремі сектори економіки України в 2023-2024 рр

Примітка. Сформовано автором на основі [23]

Передусім іноземні інвестиції в промисловість сприяють модернізації виробництва. Завдяки залученню капіталу з-за кордону в промисловість оновлюються основні фонди підприємств, впроваджуються нові технології, автоматизуються виробничі процеси, що дозволяє підвищити ефективність, зменшити витрати та випускати продукцію, яка відповідає міжнародним стандартам. Така модернізація створює мультиплікативний ефект для суміжних галузей – від логістики до енергетики.

Важливим є і те, що ПІІ стимулюють експортний потенціал економіки. Іноземні компанії, які інвестують у промислові підприємства, часто інтегрують їх у глобальні виробничі ланцюги, що дозволяє Україні збільшувати експорт не лише сировини, а й готової продукції з доданою вартістю. Це покращує торговельний баланс країни та підсилює її конкурентоспроможність на світових ринках. Крім того, інвестиції у промисловість мають прямий вплив на ринок праці та соціальну стабільність, адже створення нових виробництв або модернізація наявних підприємств веде до зростання кількості робочих місць,

підвищення рівня заробітної плати та професійної підготовки працівників. Це, у свою чергу, підвищує платоспроможний попит населення, стимулює розвиток малого і середнього бізнесу та сприяє загальному економічному зростанню.

Також значущим є інституційний вплив ПІІ. Іноземні інвестори, як правило, вимагають прозорості, правового захисту, передбачуваної податкової та регуляторної політики. Це стимулює вдосконалення інституційного середовища та сприяє формуванню правової держави. Зокрема, інвестиції у промисловість, які є довгостроковими, посилюють тиск на державу щодо впровадження стабільних правил гри на ринку.

У сучасних умовах, особливо після початку повномасштабного вторгнення, ПІІ виконують ще одну важливу функцію – підтримку промислової стабільності в регіонах, що не зазнали бойових дій. Зокрема, у 2023–2024 роках спостерігається зростання інвестицій у деревообробну галузь, виробництво упаковки, фармацевтичну та харчову промисловість, що демонструє гнучкість іноземного капіталу й здатність адаптуватися до кризових умов. Водночас інвестори уникають вкладень у металургію, хімічну промисловість і виробництво коксу через високі ризики, втрату експортної логістики та пошкодження об'єктів

Аналітичні дані за 2023–2024 роки свідчать про зростання прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в промисловість України, незважаючи на складні умови воєнного часу. Загальний обсяг ПІІ у цю сферу зріс із 688,7 млн. дол. США у 2023 р. до 819,3 млн. дол. США у 2024 р. (табл. 2.1.), що свідчить про поступове відновлення інвестиційної активності та адаптацію галузі до нових викликів. Найбільшу частку інвестицій, як і в довоєнний час, отримує переробна промисловість, де обсяг інвестицій зріс із 622,8 млн. дол. США до 767,0 млн. дол. США, що пояснюється її гнучкістю, орієнтацією на внутрішній ринок і порівняно меншою залежністю від експортної інфраструктури.

Серед окремих напрямів переробної промисловості значний інтерес викликає харчова промисловість, яка залучила 538,9 млн. дол. США у 2023 р., однак у 2024 році обсяг інвестицій у цей сектор зменшився до 387,7 млн. дол. США. Це свідчить про часткове насичення ринку після інтенсивного

інвестування у попередній період. Натомість різко зросли інвестиції у деревообробну промисловість, виробництво паперу та поліграфії з 94,9 млн. дол. США до 185 млн. дол. США. Це можна пояснити зростанням попиту на пакувальні матеріали, тару та будівельні вироби, необхідні для потреб внутрішнього ринку та логістики. Незначне зниження інвестицій з 235,9 млн. до 203,9 млн. дол. США спостерігалось у сфері виробництва гумових і пластмасових виробів, хоча галузь залишається стабільно привабливою через її зв'язок із відновленням інфраструктури.

Таблиця 2.1.

Прямі іноземні інвестиції в промисловість України
у 2023-2024 рр (млн. дол. США)

	2023	2024
ПРОМИСЛОВІСТЬ, <i>в т.ч.</i>	688,7	819,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	- 64,4	- 48,9
Переробна промисловість, <i>в т.ч.</i>	622,8	767,0
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	538,9	387,7
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	19,4	11,6
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	94,9	185,0
виробництво коксу та продуктів нафтопереробки	- 91,6	- 25,2
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	- 70,0	- 176,5
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	26,6	35,3
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	235,9	203,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	- 258,1	- 2,9
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	127,8	125,9
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	- 1,0	22,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	128,9	96,7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,5	4,5
ПП, всього	4484,7	3328,9

Примітка. Сформовано автором на основі [23]

Сектор машинобудування за аналізовані роки демонструє відносну стабільність в межах залучення близько 126 млн. дол. США, що свідчить про поступове оновлення виробництва техніки, обладнання та спеціалізованих компонентів, необхідних для економіки воєнного часу. Позитивну динаміку також показало фармацевтичне виробництво, в якому обсяг ПІІ зріс із 26,6 млн. до 35,3 млн. дол. США, що обумовлено високим попитом на лікарські засоби та розвитком контрактного виробництва.

Водночас значна частина галузей демонструє відтік інвестицій. Найбільші втрати зафіксовано у хімічній промисловості – мінус -70 млн. дол. США у 2023 році та мінус -176,5 млн. дол. США у 2024 році, що пояснюється ризиками, пов'язаними з вибухонебезпечністю виробництв, втратою сировинної бази та логістичними проблемами. Металургія, яка традиційно була одним з провідних секторів економіки, також зазнала значного відтоку капіталу: у 2023 році – мінус -258,1 млн. дол. США, у 2024 – мінус -2,9 млн. Основні причини пов'язані з окупацією і руйнування підприємств, втратою експортної інфраструктури, зокрема портів, і високі ризики виробництва у прифронтових зонах. Виробництво коксу та продуктів нафтопереробки також залишалося збитковим з інвестиційної точки зору: у 2023 році –91,6 млн доларів, у 2024 –25,2 млн.

Сектори постачання електроенергії, водопостачання та поводження з відходами мали відносно стабільні, але помірні інвестиційні потоки. Наприклад, у сфері енергопостачання обсяг ПІІ зменшився з 128,9 млн. до 96,7 млн. дол. США, що пояснюється пошкодженнями об'єктів критичної інфраструктури та загрозами для енергетичної безпеки. Водопостачання, каналізація та поводження з відходами залишаються малопривабливими для інвесторів, хоча демонструють певне зростання.

Отже, іноземні інвестиції у промисловість України демонструють адаптивність до воєнних реалій і зосереджуються переважно у безпечніших, менш ризикованих та перспективних сегментах, таких як переробка, фармацевтика, деревообробка та машинобудування. Водночас відтік капіталу з хімічної промисловості, металургії та енергоємних виробництв свідчить про те, що ці сектори потребують додаткових гарантій, модернізації та умов для

залучення інвесторів. У цілому, ефективність використання ПІІ у промисловості є високою у тих сферах, де поєднуються внутрішній попит, відносна безпека та перспективи зростання в умовах повоєнного відновлення

Загалом, структура ПІІ у промисловість України відображає загальну тенденцію переорієнтації капіталу на менш ризиковані й більш гнучкі галузі, здатні швидко реагувати на виклики сучасності.

В умовах війни ПІІ в промисловість України виступають не просто як фінансові вкладення, а як інструмент структурної перебудови економіки, прискореної модернізації, посилення експортного потенціалу та формування нової моделі економічного зростання України. Їх активне залучення та ефективне використання є критично важливими для забезпечення довготривалої конкурентоспроможності держави у глобальній економіці.

РОЗДІЛ 3

ПРІОРИТЕТИ АКТИВІЗАЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах війни Україна зіштовхується з численними ризиками, які суттєво ускладнюють залучення прямих іноземних інвестицій та стримують активність і знижують готовність іноземних інвесторів вкладати капітал у національну економіку, що ускладнює реалізацію нових та фінансування існуючих проєктів. Ці ризики мають комплексний характер, визначаючи не лише рівень довіри іноземного бізнесу, а й вимоги до держави щодо створення сприятливого інвестиційного клімату і охоплюють безпекові, політичні, економічні, правові, інфраструктурні та соціальні аспекти.

У сучасних умовах прямих іноземних інвестицій в Україну існує низка значних ризиків, які суттєво впливають на рішення інвесторів щодо входу на український ринок або розширення вже наявних проєктів. Найвагомішим серед них є воєнний ризик (рис. 3.1), спричинений повномасштабною агресією росії [15]. Збройний конфлікт створює загрозу фізичного знищення інвестиційних об'єктів, руйнування промислових підприємств, інфраструктури, логістичних шляхів, енергетичних об'єктів, а також мінування територій, що унеможливорює ведення безпечної господарської діяльності. Невизначеність щодо тривалості війни і безпекової ситуації ускладнює планування та реалізацію довгострокових інвестиційних стратегій.

Окрім воєнного ризику, значну роль відіграє політична нестабільність та безпекова невизначеність [3]. Хоча Україна демонструє стійкість і політичну консолідацію, для інвесторів залишаються побоювання щодо можливих змін політичного курсу, зокрема в контексті майбутніх виборів або зміни міжнародної підтримки. Правові ризики також посідають важливе місце: недосконалість судової системи, слабкий захист прав власності, а також непередбачуваність регуляторного середовища, складність податкового адміністрування та корупційні бар'єри формують негативне сприйняття серед потенційних інвесторів.

Рис. 3.1. Ризики залучення ПІІ в Україну в умовах війни

Примітка. Сформовано автором самостійно

До того ж, економічна нестабільність, висока інфляція, девальваційні очікування та валютні обмеження створюють додатковий тиск на інвесторів. Обмеження на репатріацію прибутку, високий рівень державного боргу та дефіцит бюджету знижують довіру до фінансової системи України. Інфраструктурні ризики є ще одним бар'єром (рис. 3.1.), оскільки багато об'єктів транспорту, енергетики, водопостачання та зв'язку зазнали значних руйнувань, що ускладнює виробничу та логістичну діяльність.

Крім того, інвестори зіштовхуються з ризиками репутаційного характеру [26]. Україна часто сприймається як юрисдикція з підвищеним ризиком, що знижує її рейтинг у глобальних інвестиційних рейтингах. Недостатня міжнародна комунікація щодо безпечних регіонів, державних гарантій або готових інвестиційних майданчиків лише посилює цей ефект. Водночас на інвестиційне середовище негативно впливає кадрова криза – значна частина працездатного населення мобілізована або виїхала за кордон, що створює дефіцит кваліфікованої робочої сили в окремих секторах і регіонах.

«Складна економічна ситуація в Україні стримує інвестиційну активність. Інвестори завжди оцінюють співвідношення потенційного прибутку та ризиків.

Вони прагнуть вкладати капітал із розрахунком на довгострокові результати та очікують стабільності й надійності операцій, які планують здійснювати» [13].

«Незважаючи на те, що Україна стикається зі складними викликами, які здійснюють негативний вплив на економіку та інвестиційну привабливість важливим є стимулювання прямого іноземного інвестування» [3, с. 207].

Залучення іноземних інвестицій в економіку України під час війни супроводжується серйозними викликами, але водночас відкриває значні стратегічні можливості для післявоєнного відновлення і модернізації.

Проведемо SWOT-аналіз залучення іноземних інвестицій в умовах війни та розглянемо можливості повоєнного відновлення та модернізації економіки України (табл. 3.1)

Таблиця 3.1.

SWOT-аналіз залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах війни

S (Strengths) – Сильні сторони	W (Weaknesses) – Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Високий потенціал відновлення та зростання після війни - Природні ресурси та сільськогосподарський потенціал. - Високий рівень кваліфікації трудових ресурсів. - Європейський курс розвитку. - Підтримка міжнародної спільноти. - Активна <u>цифровізація</u> та реформи у сфері регулювання бізнесу. 	<ul style="list-style-type: none"> - Воєнні дії та небезпека фізичного знищення інвестиційних об'єктів. - Недосконалість судової системи, низький рівень захисту прав власності. - Корупція, адміністративні бар'єри, бюрократія - Невизначеність валютної та податкової політики. - Дефіцит робочої сили через мобілізацію та міграцію. - Руйнування інфраструктури
O (Opportunities) – Можливості	T (Threats) – Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Повоєнне відновлення економіки. - Розвиток зелених технологій та енергетики. - Індустріальні парки, спеціальні економічні зони. - Міжнародні програми <u>співфінансування</u>. - Активна участь України в європейських ініціативах та ринках. - Переорієнтація ланцюгів постачання з Азії на Східну Європу. 	<ul style="list-style-type: none"> - Затягування воєнних дій. - Високі ризики безпеки капіталу. - Можливе уповільнення реформ у воєнний або післявоєнний період. - Недостатній рівень довіри з боку глобальних інвесторів. - Зовнішні економічні потрясіння (інфляція, нестабільність глобальних фінансових ринків). - Політична турбулентність у разі зміни влади чи зниження рівня міжнародної підтримки

Примітка. Сформовано автором самостійно на основі [1; 4; 5; 9; 12; 15; 20]

Щодо сильних сторін, то варто підкреслити збереження Україною значного інвестиційного потенціалу навіть в умовах війни. Однією з ключових переваг є високий потенціал післявоєнного відновлення, що формує великий попит на капіталовкладення в інфраструктуру, промисловість, енергетику, житло, медицину. Україна володіє багатими природними ресурсами, зокрема чорноземами та сільськогосподарськими землями, які приваблюють інвесторів у аграрний сектор. Важливою перевагою також є наявність кваліфікованої робочої сили, особливо у сфері ІТ, інженерії, медицини. Рішучий курс України на європейську інтеграцію, реалізація Угоди про асоціацію з ЄС та участь у зоні вільної торгівлі відкривають доступ до європейських ринків і підвищують інвестиційну привабливість. Крім того, країна отримує масштабну підтримку від міжнародних партнерів, включаючи фінансову допомогу, гранти та програми страхування інвестицій (зокрема MIGA, DFC, EBRD). Важливим чинником є також прогрес у цифровізації державних послуг, що сприяє спрощенню ведення бізнесу.

Однак, найбільшим стримуючим фактором залучення ІІІ є активна фаза воєнного конфлікту, яка створює загрозу фізичного знищення інвестиційних об'єктів. Значна частина території України зазнала руйнувань, що унеможливило безпечну діяльність на окремих напрямках. Недоліки в правовій системі, зокрема слабкий захист прав власності, недовіра до судової системи та поширена корупція, формують несприятливе середовище для інвесторів. Адміністративні бар'єри, бюрократія та складність дозвільних процедур ускладнюють реалізацію інвестиційних проєктів. Також існує невизначеність у валютній та податковій політиці, що посилює фінансові ризики. Внаслідок мобілізації та трудової міграції виникає дефіцит робочої сили, особливо в технічних спеціальностях. Суттєвою проблемою є руйнування транспортної, логістичної та енергетичної інфраструктури, що перешкоджає стабільному веденню бізнесу.

Незважаючи на виклики, ситуація створює й унікальні можливості для іноземних інвесторів. Найбільш масштабна з них – це участь у післявоєнному відновленні України, яке потребуватиме значних інвестицій у відновлення доріг,

мостів, енергетичних систем, житла, медичних і освітніх закладів тощо. Перспективним напрямом є розвиток зеленої енергетики, перехід до відновлюваних джерел енергії, а також модернізація вуглецево-нейтральної промисловості. Україна активно розвиває мережу індустріальних парків і спеціальних економічних зон з податковими пільгами та спрощеним адмініструванням. Існує можливість для залучення інвесторів через міжнародні програми співфінансування, фонди підтримки реконструкції та гарантії безпеки інвестицій. Після завершення війни значно зросте інтерес до локалізації виробництв ближче до ринків ЄС, що може надати Україні перевагу як новому індустріальному хабу.

Основною загрозою залишається затягування воєнних дій або їхнє поновлення у майбутньому, що посилює небезпеку втрати інвестицій. Високий рівень ризику безпеки капіталу потребує наявності ефективних механізмів страхування, які ще не повністю сформовані. Існує ймовірність уповільнення або зупинки реформ у післявоєнний період, що може призвести до втрати довіри інвесторів. Недостатній рівень міжнародної інвестиційної репутації України, обумовлений як історичними факторами, так і сучасними ризиками, може утримувати великі корпорації від входу на український ринок. До зовнішніх загроз також належать глобальні економічні потрясіння, такі як інфляція, фінансова нестабільність, зростання вартості капіталу. Крім того, політична турбулентність або зниження рівня міжнародної підтримки у майбутньому може негативно вплинути на інвестиційний клімат.

Загалом, SWOT-аналіз демонструє, що попри масштабні виклики та загрози, Україна має потужний потенціал для залучення іноземних інвестицій, особливо в рамках післявоєнного відновлення. Реалізація цього потенціалу можлива за умови активної державної політики, міжнародної підтримки, гарантій захисту капіталу та прозорого інституційного середовища.

Активізація іноземних інвестицій для модернізації економіки України потребує комплексного підходу та має бути спрямована на подолання та зменшення виділених ризиків. Механізми активізації іноземних інвестицій для модернізації економіки України має охоплювати широкий спектр інструментів,

спрямованих на створення сприятливого інвестиційного середовища, підвищення привабливості національної економіки та ефективного залучення іноземного капіталу, зокрема у промисловість, інфраструктуру, енергетику та високотехнологічні сектори. В умовах повномасштабної війни та майбутнього післявоєнного відновлення ці механізми набувають особливого значення, оскільки іноземні інвестиції можуть стати основою для глибокої економічної трансформації.

Сформулюємо ключові механізми, які можуть сприяти активізації ПІІ з метою модернізації економіки України (рис. 3.2)

Рис. 3.2. Напрямки сприяння активізації ПІІ в контексті модернізації економіки України

Примітка. Сформовано автором на основі [1; 4; 8; 14; 15]

Першочергову роль у активізації ПІІ в економіку України відіграє забезпечення політичної та правової стабільності. Гарантії захисту прав власності, ефективне правосуддя, прозора та передбачувана регуляторна політика є критично важливими для довіри іноземних інвесторів. Водночас необхідною є активна боротьба з корупцією, цифровізація державних послуг і зменшення адміністративного тиску на бізнес.

Важливим механізмом активізації ПІ є створення ефективної інституційної підтримки інвесторів. Формування спеціальних державних агенцій та інвестиційних офісів, які працюють за принципом «єдиного вікна», дозволяє супроводжувати інвесторів на всіх етапах реалізації проєкту – від реєстрації бізнесу до вирішення бюрократичних бар'єрів. Доцільним є також впровадження інтерактивних інвестиційних карт регіонів та відкритих реєстрів інвестиційних проєктів, що сприятиме прозорості та поінформованості потенційних інвесторів.

Одним із найдієвіших стимулів є впровадження фінансових механізмів підтримки. Це можуть бути податкові пільги, компенсації витрат на інновації, пільгове кредитування, гарантії інвестицій від воєнних і політичних ризиків за участі міжнародних партнерів (наприклад, MIGA, DFC, EBRD). Крім того, держава має сприяти створенню умов для реалізації проєктів на основі державно-приватного партнерства, особливо в інфраструктурі та енергетиці.

Післявоєнне відновлення вимагає спеціальних підходів до залучення інвестицій у реконструкцію зруйнованих підприємств, інфраструктури та промислових зон. Для цього необхідно запровадити законодавчі норми, які забезпечать гарантії держави, страхування ризиків та преференційний режим для інвестицій у зони відновлення. Важливим також є залучення міжнародних донорів і банків розвитку до співфінансування таких проєктів.

Не менш значущим є розвиток інвестиційної інфраструктури, зокрема створення індустріальних парків, економічних зон із пільговим оподаткуванням, логістичним доступом та адміністративною підтримкою. Розвиток цифрових сервісів для інвестора, онлайн-реєстрація, подача звітності та доступ до державної підтримки через електронні платформи є важливими складовими сучасного підходу до роботи з інвесторами.

Ключову роль у довгостроковій модернізації відіграє також людський капітал. Необхідно інвестувати в технічну освіту, дуальні програми, створення регіональних технопарків і центрів професійної підготовки відповідно до потреб інвесторів. Паралельно слід стимулювати розвиток інноваційного середовища, зокрема через підтримку стартапів, дослідницьких центрів, грантових програм у співпраці з міжнародними компаніями.

На міжнародному рівні ефективним інструментом активізації інвестицій є інвестиційна дипломатія: укладання двосторонніх угод про захист інвестицій, організація економічних форумів, презентацій українських проєктів на глобальних майданчиках. Крім того, участь України в європейських інвестиційних програмах (як-от Horizon Europe, InvestEU) відкриває нові джерела залучення коштів для модернізації національної економіки.

Таким чином, активізація іноземних інвестицій в Україні можлива лише за умови системного, комплексного підходу: поєднання безпекових, інституційних, правових, фінансових, інфраструктурних та освітніх механізмів. Їх реалізація дозволить не лише залучити іноземний капітал, а й ефективно спрямувати його на відновлення та довготривалу модернізацію української економіки.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було встановлено, що прямі іноземні інвестиції є ключовим фактором економічного розвитку будь-якої держави, особливо такої, як Україна, яка перебуває у стані трансформації та потребує значних ресурсів для модернізації економіки. Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у розвитку національної економіки, зокрема як джерело фінансових ресурсів, технологій, управлінського досвіду та стимул до інтеграції у світову економіку. Крім того, ПІІ сприяють оновленню виробничих потужностей, впровадженню інновацій, підвищенню рівня зайнятості, зростанню продуктивності праці та розширенню експортного потенціалу, тому їх ефективне залучення та використання є одним із ключових чинників модернізації виробництва, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого економічного зростання.

Аналіз сучасного стану іноземного інвестування в Україні показав, що динаміка припливу ПІІ протягом останніх років була нестабільною та значною мірою залежала від політичної ситуації, безпекових умов і макроекономічного клімату. Зокрема, суттєве падіння інвестицій спостерігалось у 2014 році через анексію Криму та початок війни на Донбасі, а також у 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення. Однак попри воєнний стан і загальні економічні труднощі, країна у 2023–2024 роках зберігає потенціал для залучення ПІІ, особливо в галузі промисловості, нерухомості, ІТ та фінансового сектору. Найбільшу активність демонструють інвестори з країн Європейського Союзу та США. Попри наявність позитивних сигналів, структура та обсяги ПІІ залишаються обмеженими, що вказує на вузьку їх диверсифікацію. Крім того, значна частина інвестицій – це реінвестований прибуток, а не новий капітал.

Причинами такого стану є воєнні ризики, корупція, недосконалість правової системи та слабкий захист прав інвесторів. Тому Україні необхідно не лише зберігати інвесторів, які вже присутні, а й активно працювати над покращенням умов для нових учасників ринку. При цьому важливим є

переорієнтування інвестицій у безпечні регіони України та галузі з високим внутрішнім попитом.

Промисловість України є одним з головних секторів, де іноземні інвестиції можуть забезпечити швидкий економічний ефект. Прямі іноземні інвестиції в промисловість України є критично важливими в умовах війни, оскільки дозволяють підтримати виробництво, оновити основні фонди, впровадити нові технології та посилити експортний потенціал.

Проведений аналіз показав, що у 2023–2024 рр. відбулося зростання інвестицій у переробну промисловість, зокрема в харчову галузь, деревообробну, фармацевтичну та машинобудування. Це свідчить про адаптацію промислового сектору до умов війни та про його важливу роль у підтримці економіки.

Водночас деякі галузі, зокрема металургія, хімічна промисловість та виробництво нафтопродуктів, зазнали відтоку іноземного капіталу через руйнування підприємств, логістичні обмеження та високу небезпеку виробництва. Це підкреслює необхідність диверсифікації промисловості, географічної релокації виробництва в безпечні регіони та створення індустріальних парків із відповідною інфраструктурою. Загалом ПП у промисловість демонструють здатність не лише зберігати, а й розвивати галузі, що можуть стати основою післявоєнного економічного зростання. Це вимагає активної політики держави щодо підтримки промислових інвесторів, через створення індустріальних парків, надання податкових пільг та гарантій безпеки.

Майбутнє економіки України великою мірою залежить від успішного залучення іноземних інвестицій, які можуть стати рушієм її модернізації. Проведений SWOT-аналіз залучення іноземних інвестицій в Україну показав, що попри масштабні виклики та загрози, Україна має потужний потенціал для залучення іноземних інвестицій, особливо в рамках післявоєнного відновлення. Реалізація цього потенціалу можлива за умови активної державної політики, міжнародної підтримки, гарантій захисту капіталу та прозорого інституційного середовища. Сильні сторони та можливості здатні переважити ризики за умови рішучих та скоординованих дій.

Враховуючи виклики воєнного часу та необхідність післявоєнного відновлення для активізації іноземного інвестування в Україну необхідно впроваджувати комплекс заходів: удосконалити правову систему, забезпечити прозорість процедур, спростити регуляторні вимоги, створити інституції супроводу інвесторів та розширити міжнародну співпрацю. Важливу роль відіграють також фінансові інструменти – страхування воєнних ризиків, доступ до міжнародних фондів, співфінансування проєктів.

Реалізація комплексних механізмів стимулювання інвесторів, у поєднанні з підтримкою реформ і прозорим партнерством із міжнародними структурами, створить умови не лише для підтримки економіки у складний період, а й для глибокої модернізації економіки та сталого розвитку України в середньо- та довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батракова Т., Курченко М. Перспективи та стратегії розвитку міжнародного інвестування в Україні. *Молодий вчений*. 2024. № 7 (131). С. 205-209. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-7-131-1>
2. Бовкун О. Статистичний аналіз прямих іноземних інвестицій в Україні. *Sciences of Europe*. 2022. № 103. С. 33-37. DOI: 10.5281/zenodo.72475362.
3. Варцаба В. В. Прямі іноземні інвестиції в Україні: воєнний контекст. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2024. № 1(63). С. 201-209. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).201-209](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).201-209)
4. Гринчук Т. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан та фактори, що впливають на процес їх залучення. *Вісник Хмельницького національного університету* № 2. 2024. С. 306-309. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-37>
5. Дем'янюк О. П'єх І., Кушнір Ю. Трансформація міжнародного інвестування в умовах глобальних викликів. *Вісник економіки*. 2025. Вип. 1. С. 173–184. DOI: 10.35774/visnyk2025.01.173
6. Дзюбановська Н., Маслій В. Оцінка впливу прямих іноземних інвестицій на доходи місцевих бюджетів України. *Економіка та суспільство*. № 49. 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-48>
7. Іщенко А. Іноземні інвестиції в Україну зростають: хто та чому вкладає кошти в українські компанії. *Delo.UA*. 24 липня 2024. URL: <https://delo.ua/finance/inozemni-investiciyi-v-ukrayinu-zrostayut-xto-ta-comu-vkladaje-kosti-v-ukrayinskii-biznes-434157/>
8. Ковальчук Н. О. Прямі іноземні інвестиції в Україну в умовах інтеграції до Європейського Союзу. *Бізнес Інформ*. 2023. № 3. С. 38-42. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-3-38-424>
9. Космідайло І.В., Білокінь О.В. Стратегічні орієнтири залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Причорноморські економічні студії*. 2025. Вип. 91. С. 39-45. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.91-6>
10. Крамаренко К. М. Прямі іноземні інвестиції у системі міжнародних фінансів. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.81

11. Лащихіна І., Лащихіна В. Класифікація іноземних інвестицій. *The scientific heritage*. № 94. 2022. С. 51-54. DOI: 10.5281/zenodo.6973409
12. Мацука В. М. Механізм залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. С. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.38>
13. Мошляк І. Прямі іноземні інвестиції як фактор економічного зростання держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 3(63). С. 44–50. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-63-44-50>
14. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. *UkraineInvest: Investment Promotion Office*. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/fdi-strategy/> (дата звернення: 12 лютого 2025 р.)
15. Нечипорук, О. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6>
16. Пісецька, Т. В. Тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах воєнного стану. *Вісник ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Серія «Економічні науки»*. 2023. Т. 27, № 3-4. С. 175-183. DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2023-3-4-175-182>
17. Приплив іноземних інвестицій в Україну сповільнюється. *UBN (Ukraine Business News)*. 29 квітня 2025 року. URL: <https://ubn.news/the-inflow-of-foreign-investment-into-ukraine-is-slowing-down/>
18. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23 листопада 2024 р.)
19. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну 2004-2024 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
20. Савченко М. В., Степанюк В. Л. Залучення іноземних інвестицій в економіку України: тенденції, проблеми та перспективи повоєнного відновлення. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 6 (276). С. 6-15. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/06/6.24._topic_Maryna-V.-Savchenko-Viacheslav-L.-Stepaniuk-6-15.pdf

21. Славкова А. А., Колісник Д. Р. Інвестиційна привабливість України: реалії в умовах війни та перспективи повоєнної відбудови. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-1386>.

22. Соколовська О.М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. *Вісник економічної науки України*. № 2 (41). 2021. С. 92-99

23. Статистика зовнішнього сектору України: Прямі іноземні інвестиції 2010-2024. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>

24. Тимоць М., Стахів Г. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. (47). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-70>

25. Шабельніков А. Інвестиційний клімат в Україні: виклики та перспективи 2025 року. *Юридична газета*. 29.01.2025. URL: <https://unba.org.ua/publications/9914-investicijnij-klimat-v-ukraini-vikliki-ta-perspektivi-2025-roku.html>

26. Шевченко Л.В. Фактори впливу на іноземне інвестування в економіку України: підходи до класифікації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна»*, вип. 100, 2021. С. 57-67. DOI: 10.26565/2311-2379-2021-100-06

27. Яріш С. Іноземні інвестиції в економічному розвитку України. *Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід*: тези доп. XVIII міжн. наук.-практич. конф. молод. учених і студ. (Тернопіль, 20-21 березня 2025 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2025. С. 187-189. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/54483>

28. Foreign direct investment – Ukraine. Data World Bank 2012-2023. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?locations=UA>

29. Gratton P. Foreign Investment: Definition, How It Works, and Types. November 02, 2024. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/foreign-investment.asp#:~:text=Foreign%20investment%20refers%20to%20the,their%20investments%20in%20other%20countries.>